

ΚΛΑΙΡΗ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Η πρόεδρος του Συμβουλίου Ιστορικής Μνήμης Αγώνων ΕΟΚΑ Κλαίρη Αγγελίδου, 52 χρόνια μετά, θυμάται τη δική της συμμετοχή, μιλά για τα λάθη και τις παραλείψεις και προτρέπει να έχουμε το νου μας στις πολιτικές πλεκτάνες που σπίνονται για να μπορέσουμε με σύνεση και ομόνοια να σώσουμε την πατρίδα μας. Διότι, όπως τονίζει, είναι κρίμα αυτός ο ελληνοισμός που έζησε τόσες χιλιάδες χρόνια, να χαθεί από δική μας απερισκεψία.



«Δεν μάθαμε ως λαός να προτάσουμε το συμφέρον της δικής μας πατρίδας»

> Κλαίρη Αγγελίδου: Δεν υπήρξε ανταρτοπόλεμος στον οποίο να μην έγιναν λάθη

ΤΗΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗΣ ΣΟΛΟΜΩΝΙΔΟΥ ΔΡΟΥΣΙΩΤΟΥ

ΠΡΩΤΗ Απριλίου σήμερα, η μνήμη ξεθωιάζει μετά από 52 χρόνια; Όχι, γιατί ήταν ίσως η πιο σημαντική ημερομηνία στην νεότερη ιστορία του κυπριακού λαού, αλλά ήταν η πρώτη φορά που τόσο έντονα αποφάσισαν οι Κύπριοι να αγωνιστούν για την ελευθερία τους. -Δικαιώθηκε ο αγώνας; Όχι διότι δεν ολοκληρώθηκε ο σκοπός του που ήταν η ένωση με την Ελλάδα, αφού μας επιβλήθηκαν οι Συμφωνίες της Ζυρίχης. -Ήταν καλά οργανωμένοι ή ξεκίνησε από έναν αυθορμητισμό; Ήταν πολύ καλά οργανωμένος παρόλο που είχε πολύ αυθορμητισμό. Πίσω από μας ήταν οι δυο αρχηγοί Μακάριος και Γρίβας, δυο ώριμοι άνθρωποι, και πλειάδα άλλων ανθρώπων στην Ελλάδα που είχαν σκεφτεί πολύ το θέμα της έναρξής του. -Βάσεις για έναρξη μπορεί να είχε, στρατηγική ώστε να επιτευχθεί ο στόχος, υπήρξε; Ήταν ένας ανάρτηκος αγώνας που είχε επιτυχία και αν δεν μας πίεζαν τόσο πολύ, ήμαστε αποφασισμένοι να συνεχίσουμε. Όμως κώφευσε η νησία στην Ελλάδα και ο Μακάριος κατ' επέκταση. -Ο Γρίβας; Δεν τον είχαν ενημερώσει, υπέγραψαν τις Συμφωνίες και μετά τον ενημέρωσαν, διότι θα αντιδρούσε ιδιαίτερα για τη Συνθήκη Εγγυήσεως. Τα χρόνια του αγώνα έγιναν λάθη; Σίγουρα, δεν υπάρχει κανένας πόλεμος και ιδίως ανταρτοπόλεμος στον οποίο να μην έγιναν λάθη. -Μεγαλύτερο; Δεν μπορώ να πω. Σήμερα, μετά από 50 τόσα χρόνια λένε ότι σκοτώθηκαν κάποιον επειδή πρόδωσαν. -Λένε ότι σκοτώθηκαν αδικώς αριστεροί. Μα γιατί αδικώς; Σκοτώθηκαν 87 άνθρωποι και από αυτούς 8 είναι οι αριστεροί. Το λάθος του ΑΚΕΛ είναι ότι ανακινεί το θέμα αυτό σήμερα και δεν το έκανε αμέσως μετά τον αγώνα, όταν ζούσαν Μακάριος και Γρίβας, αλλά και αγωνιστές που ίσως να είχαν μαρτυρίες και τεκμήρια. Σήμερα ούτε εγώ ξέρω ούτε πολλοί άλλοι αγωνιστές ξέρουν τι έγινε. Ο Γρίβας έδωσε εντολή να σκοτώσουν μόνο τους προδότες και εκείνοι αφού αποδεικνύει η ενοχή τους. Δεν ήταν απλά τα πράγματα όπως τείνουμε να τα παρουσιάζουμε σήμερα. -Νιώθετε να γίνεται καπνελιά του αγώνα; Ναι, αισθανόμαστε ότι γίνεται καπνελιά. Έχω τάξεις ως σκοπό μου, πέρα από ό, τι είναι κάνει τα προηγούμενα Συμβούλια του Συμβουλίου Ιστορικής Μνήμης Αγώνων ΕΟΚΑ, να δημιουργήσω ένα αρχείο με προφορικές καταθέσεις αγωνιστών που ψηφιοποιούμε σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Κύπρου και τοποθετούμε στο διαδίκτυο και έχω έρθει σε επαφή μέσω του δικού μας υπουργείου Εξωτερικών με τα υπουργεία Ελλάδας, Αγγλίας, Γερμανίας, Γαλλίας, Ρωσίας και Αμερικής για να πάρουμε ό, τι έχουμε για την περίοδο 1950-1960 μέσα στα αρχεία τους που αναφέρονται στην Κύπρο. Ίσως από αυτά βγουν ορισμένα συμπεράσματα. -Είναι αρκετός μισός αιώνας για να τεκμηριώσει ιστορικά ντοκουμέντα; Όχι, θα πρέπει να περάσει τουλάχιστον ένας αιώνας για να μπορεί κανείς να μιλά για ιστορία. Τώρα ακόμα ζουν κάποιοι άνθρωποι και υπεισέρχεται το προσωπικό στοιχείο που δυσκολεύει τα



ΦΩΤ. Ε. ΝΗΣΙΩΤΗ

πράγματα. -Συμφωνείτε με τον τρόπο που διδάσκεται ο αγώνας της ΕΟΚΑ στα σχολεία; Όχι, νομίζω ότι δεν διδάσκεται σωστά και ο λόγος είναι ότι πρέπει να πούμε τα καλά, αλλά και τα κακά του. Αν δεν ερχόταν ο Μακρυγιάννης να γράψει τα απομνημονεύματά του και να πει μερικές αλήθειες για την επανάσταση του 1821, δεν θα ωραιοποιούσαμε την επανάσταση; Το ίδιο και με τον αγώνα της ΕΟΚΑ, δεν ήταν όλα ωραία, είχε και αρνητικές πτυχές. -Όπως; Οι δολοφονίες των προδοτών είναι ένα μελανό σημείο. -Αν είσατε σήμερα υπουργός Παιδείας, πώς θα ξαναγράφατε τα βιβλία Ιστορίας; Δεν πιστεύω ότι είναι εύκολο να ξαναγραφούν τα βιβλία της Ιστορίας όπως είναι τόσο αισιόδοχοι κάποιοι, γιατί τα ιστορικά γεγονότα τα βλέπει ο καθένας από το δικό του πρίσμα, όμως

εκείνο που δεν μπορούμε να παραλείψουμε, είναι τα πραγματικά γεγονότα. -Βλέπετε ως λαός να μάθαμε από τα λάθη μας; Όχι, δεν μάθαμε ως λαός να προτάσουμε το συμφέρον του τόπου μας. -Ο δικασμός... είναι χαρακτηριστικό του Έλληνα, αλλά θα πρέπει εμείς εδώ στην Κύπρο επειδή αντιστάμεθα εδώ και 800 χρόνια εναντίον της δουλείας και κατάφεραν οι πρόγονοί μας να κρατήσουν τη γλώσσα, τη θρησκεία, την παράδοση, τον πολιτισμό, να τα σεβαστούμε και να μην τα χάσουμε από επιπολαιότητά μας. Όλα τα κράτη έχουν εθνική ταυτότητα και είναι περήφανα γι' αυτήν, εμείς όταν αναφερόμαστε στην εθνική μας ταυτότητα, αμέσως μας χαρακτηρίζουν εθνικιστή και σοβινιστή. Γιατί; Άλλο εθνικισμός, σοβινισμός και μισαλλοδοξία και άλλο εθνική ταυτότητα και παράδοση.

«Έσωπρον ψυχής» η νέα ποιητική συλλογή

-Γίνεται αυτό τον καιρό μια προσπάθεια συλλογής υπογραφών των Αμμοχωστανών που ζητούν την επιστροφή της πόλης τους. Είναι μια δύσκολη προσπάθεια μπροστά στην αδιαφορία των πολιτών; Ναι, διότι υπάρχει μια κούραση εδώ και 33 χρόνια, μια απογοήτευση διότι τα πρώτα χρόνια έλεγαν ότι η Αμμόχωστος θα επιστραφεί. -Οι Αμμοχωστιανοί ήταν με μια βαλίτσα στο χέρι... και κάθε λίγο ετοιμαζόντουσαν να επιστρέψουν, αλλά οι Τούρκοι κράτησαν την Αμμόχωστο για να την παίξουν ως το τελευταίο τους χαρτί. Είναι χρέος όλων των Αμμοχωστανών να υπογράψουμε τη διακήρυξη στην οποία προβάλλουμε την Αμμόχωστο, αλλά μιλώμε για την επιστροφή όλων των προσφύγων, διότι πρέπει να δοθεί το δικαίωμα στους πρόσφυγες, ανεπιλέξουν, να επιστρέψουν. -Και υπό τουρκοκυπριακή διοίκηση; Βέβαια, αν υπάρξει μια συμφωνία μεταξύ των δυο κοινοτήτων, με ομόνοια θα μπορούσαμε να ζήσουμε μαζί. -Βλέπετε να μπορεί να γίνει αυτό; Είναι δύσκολο, αλλά όχι απραχματοποίητο. Θέλω να πιστέψω ότι δεν μπορεί να μη βρεθεί μια λύση και παρόλες τις απαιτήσεις που έχει αυτή τη στιγμή η Τουρκία και όλες τις πλεκτάνες που στήνονται γύρω από το Κυπριακό λόγω των συμφερόντων των μεγάλων δυνάμεων, νομίζω ότι κάποια στιγμή θα επιτευχθεί μια λύση. -Τρίτανα τρία χρόνια δεν μπορούσαμε να πάρουμε πίσω μια ακατοίκητη πόλη, αυτό δεν κινεί...; ό, τι είναι άκαμπτη η Τουρκία. -Μήπως και μια δική μας ανικανότητα; Ίσως δεν κάναμε τα σωστά βήματα όταν έπρεπε, αλλά ξέρουμε ότι η Τουρκία θέλει να επεκταίνει τα σύνορά της, ιδιαίτερα τώρα που υπάρχει η πιθανότητα να έχουμε και πετρέλαια. Πρέπει να έχουμε το νου μας στις πολιτικές πλεκτάνες που στήνονται για να μπορέσουμε με σύνεση και ομόνοια να σώσουμε την πατρίδα μας. Διότι είναι κρίμα αυτός ο ελληνοισμός που έζησε τόσες χιλιάδες χρόνια, να χαθεί από δική μας απερισκεψία. -Κινδυνεύουμε; Και ένας Έλληνας να μείνει, θα μπορούσε να δικαιωθεί, όμως είναι ορατός ο κίνδυνος και πρέπει να τον δουν αυτοί που βρίσκονται αυτή τη στιγμή στην ηγεσία όλων των κομμάτων και η κυβέρνηση. -Και το κόμμα που σας τίμησε ως βουλευ-

τή και υπουργό, ο ΔΗ.ΣΥ.; Είμαι πολύ λυπημένη και δεν μπορώ να πω ότι είμαι πλέον ενεργό μέλος. -Γιατί; Διότι πιστεύω ότι ο ΔΗ.ΣΥ. έπρεπε να πρωτοστατήσει για όλα τα θέματα και δεν το κάνει. -Σας απογοήτευσε η στάση του στο δημοψήφισμα; Ναι, λυπήθηκα κατάκαρδα, δεν έφυγα από το κόμμα, αλλά είμαι λυπημένη για όλα όσα συμβαίνουν. -Η ενεργός ανάμιξη με την πολιτική από τη θέση της βουλευτού τι σας έδωσε; Πάρα πολλές εμπειρίες, ήρθα πολύ κοντά στον κόσμο, στα θέματα παιδείας και εκπαίδευσης, προσπάθησα να κάνω το υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, διότι πίστευα ότι ο πολιτισμός είναι αλληλένδετος με την παιδεία, έκανα πολλές πολιτιστικές συμφωνίες με διάφορες χώρες, ξεκίνησα τα «Κύπρια», ίδρυσα την Κρατική Συμφωνική Ορχήστρα και πολλά άλλα που έδωσαν πολιτιστική ώθηση. Τα τέσσερα χρόνια ως υπουργός ήταν πολύ δημιουργικά. -Πώς είναι η ζωή της Κλαίρης Αγγελίδου σήμερα; Με τους τρεις μου γιους και τα πέντε μου εγγόνια, που με γεμίζουν ευτυχία και αισιόδοξοι ότι ο Θεός με ευλόγησε. Από τη μια έχασα τον άντρα μου με τον οποίο ήμασταν ερωτευμένοι μέχρι τη μέρα που πέθανε, αλλά νιώθω ευτυχία διότι έχω αυτή την πληρότητα από τα παιδιά και τα εγγόνια μου. -Γράφετε; Ναι, εκδίδω με τον εκδοτικό οίκο Αρμόν την ποιητική συλλογή «Έσωπρον ψυχής», καθρέφτης της ψυχικής, που γράφτηκε τον περασμένο Αύγουστο ξαναζώντας την εισβολή και το άνοιγμα των οδοφραγμάτων μέσα από αφηγήσεις ανθρώπων που πήγαν στην Αμμόχωστο. -Μετατρέψατε τον πόνο της προσφυγιάς σε 11 βιβλία ποίησης και τρία πεζά. Ναι, είναι γεγονός ότι βίωσα έντονα την προσφυγιά σε σημείο που σνειρεύομαι συνεχώς την επιστροφή, θεωρώ την Αμμόχωστο τόσο κοντά μου σαν να είναι μια αδελφή μου, της μιλώ ακόμα και τώρα τα βράδια στον ύπνο μου. -Πέρασε κάποια στιγμή από το μυαλό σας να απύπνευσε το οδόφραγμα και να πάτε; Νιώθω αυτή την ανάγκη να πάω, αλλά ξέρω ότι επειδή συναισθηματικά είμαι πάρα πολύ δεμένη με την πόλη, δεν θα το αντέξω. Βλέποντας την Αμμόχωστο και το σπίτι μου σκαλωμένο, θα μείνω νεκρή επιτόπου.

Από τα φοιτητικά έδρανα στον αγώνα της ΕΟΚΑ



-Πώς ήταν η παιδική ηλικία; Γεννήθηκα στη Νήσο. Ο πατέρας μου Χριστόδουλος Ξενίδης ήταν κυβερνητικός υπάλληλος, χωρομήτρης. Η μητέρα μου Μαρία Μιχαηλίδου ήταν οικοκυρά. Είμαστε πέντε παιδιά, τέσσερις κόρες και ένας γιος. Εγώ είμαι η τέταρτη κόρη. Όταν ήμουν τριών μηνών, ο πατέρας μου μετατέθηκε στην Αμμόχωστο, όπου και μεγάλωσα. -Πώς ζήσατε τα μαθητικά χρόνια; Ήμουν πολύ καλή μαθήτριά. Λόγω του ότι άριστεια, στο γυμνάσιο δεν πλήρωνα διδάκτρα. Τελείωσα πρώτη το σχολείο, ήμουν η σημαία μου και η αρχηγός. Διάβαζα αρκετά, όχι μόνο μαθήματα αλλά και διάφορα άλλα βιβλία. -Ζήσατε και το Λύκειο Ελληνίδων; Ναι, ήταν ένα άλλο σχολείο για μας. Η πρώτη μου επαφή ήταν στα έξι μου χρόνια. Η Μαρία Ιωάννου με δίδαξε απαγγελία και έπαιζα σε όλες τις θεατρικές παραστάσεις του Λυκείου. Ήθελα να σπουδάσω θέατρο, αλλά οι γονείς μου ήταν ανένδοτοι. Η μητέρα μου όταν έφευγα για σπουδές φιλολογίας, μ' έβαλε να ορκιστώ ότι δεν θα παρακολουθώ θέατρο. -Στην Αθήνα γνωρίσατε το σύζυγό σας Νίκο; Ναι, από τον πρώτο χρόνο στο Πανεπιστήμιο Αθηνών γνώρισα το Νίκο. Οι Κύπριοι φοιτητές το 1951 ήταν πολύ λίγοι και απο-

φασίσαμε να κάνουμε μια εκπομπή για την Κύπρο, τη «Φωνή των φοιτητών», κάθε Παρασκευή από την ΕΡΤ. Ανέθεσαν σε μένα και το Νίκο να γράφουμε τα κείμενα. Έτσι συναντηθήκαμε σε μικρά στέκια και συζητούσαμε. Υπήρξε μια αλληλοεκτίμηση που εξελίχθηκε σε έρωτα. Το 1953 αρραβωνιστήκαμε, με σκοπό να τελειώσουμε τις σπουδές μας και να παντρευτούμε. Όμως μεσολάβησε ο αγώνας και άλλαξε τα σχέδιά μας. -Ποια ήταν η συμμετοχή σας; Ο γιάντρος Ιωάννης Χατζηπαύλος Ιωαννίδης αποφάσισε να κάνει μια ομάδα από φοιτητές, για να έρθουν κάτω στην Κύπρο όταν θα ξεκινούσε ο αγώνας της ΕΟΚΑ. Έστειλε σήμα ο Γρίβας και ζήτησε να κατεβούν οι έξι πρώτοι φοιτητές, ανάμεσα σε αυτούς ήταν ο Νίκος. Σάββατο βράδυ πήρε το μήνυμα, Κυριακή 1η Μαΐου του 1955 παντρευτήκαμε και μετά από τρεις μέρες έφυγε ο Νίκος για Κύπρο. Γύρισε στην Αθήνα μετά από ένα μήνα. Δώσαμε εξετά-

σεις και επιστρέψαμε στην Κύπρο. -Συμμετείχατε ενεργά στην ΕΟΚΑ; Ναι, μας έστειλαν στη Γαλιζία, σε ένα σπίτι στο βουνό για να φιλοξενήσουμε τον Γρίβα με ανάρτηκες καταζητούμενους που έμεναν εκεί. Εγώ ήμουν 21 χρόνων, μαγείρευα, καθάριζα, έπλενα, ψώνιζα. Ο Γρίβας ήταν ήρεμος άνθρωπος, αλλά όταν θυμωσε, ήταν κάτι το τρομερό. Ήταν ευγενικός, λιτοδίαιτος, έπινε πολλά τσάγια του βουνού. Από εκεί γίνονταν όλη η αλληλογραφία και διενέμετο ο εξοπλισμός. Πολλές φορές πήγαινα στη Λευκωσία στον Παπασταύρο να πάρω όπλα, μηνύματα, χειροβομβίδες. Έπαυσα την αλληλογραφία στον Άγιο Νικόλαο που πήγαινα να λειτουργήσει ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος. Αυτό κράτησε από τον Ιούλιο μέχρι το Σεπτέμβριο. -Μετά τη Γαλιζία... γυρίσατε στην Αθήνα για να πάρουμε το δίπλωμά μας. Εντωμεταξύ ήμουν έγκυος και γέννησα τον Άγγελο, Φεβρουάριο 1956. Το 1959 γεννήθηκε ο Χρίστος και το 1964 ο Τεύκρος. Τον Ιούνιο γυρίσαμε Κύπρο και μας έδωσαν εντολή να πάμε στην Κερπασία, να βοηθήσουμε το Φώτη Παπαφίτη να οργανώσει την περιοχή. Διδάσκαμε μέχρι το 1959 στο εκεί γυμνάσιο. Μας έκαναν πάρα πολλές έρευνες, αλλά δεν βρήκαν κάτι.